

Paavo Järvi: tegelikult saaks alati veel veidi paremini

RIINA LUIK
kultuuriajakirjanik

Maestro Paavo Järvi on esimene Eesti muusik, kes on teinud ooperi-dirigendi debüüdi maailmakuulsas La Scalas. Kuid Järvi poleks Järvi, kui ta ei taotleks maksimumi – kui talle pakuti juhatada ooperit, otsustas ta minna välja täispangale ning tulemuseks oli kolmik-debüüt: kümme ooperi- ja kaheksa balletietendust ning kolm sümfooniakontserti. Seda pole suutnud varem ükski dirigent.

Istume La Scala teisel korrusel asuvas dirigenditoas. Järvi haukab intervjuu vahele võileiba, mille assistent kümne sekundiga kusagilt välja võlub. Laual seisavad reas liitrised veepudelid. On laud, riidekapp, mõned toolid ja sohva, mis on Järvi sõnul mõeldud külalistele, mitte talle. Ja ongi kõik. Askeetlik lihtsus. Raudne enesedistsipliin.

Nähes sind üsnagi harjumatus rollis – lavaaugus –, tahaksin esmalt küsida, kas sul oli üldse noore dirigendina dilemma – kas ooper või orkester? Võid ju unistada paljudest asjadest, aga lõppkokkuvõttes on see, mis sinust saab või kuhu sa välja jõuad, paljuski juhuse asi. Kui sulle pakutakse teha midagi kammerorkestriga – võtad selle vastu. Kui sümfooniaorkestriga – samuti. Või midagi teatris – võtad ka selle vastu! Mulle muide pakutigi alguses Oslo ooperiteatri teise dirigendi kohta, kelle suurem osa tööst oli juhatada ballette. Mul vedas, sest

sain juhatada väga häid Stravinski ja Prokofjevi tantsuetendusi, aga ka mõnda klassikalist balletti ning selle tulemusena pakuti teatri peadirigendi kohta. Kirjutasin isegi lepingule alla, kuid täpselt samal ajal pakuti Malmö sümfooniaorkestri peadirigendi kohta. Siis pidin tõesti korraks maha istuma ja mõtlema, mida teha. Oslos pidanuksin olema hooaja algusest lõpuni ühe koha peal ning mingeid külalisdirigeerimise võimalusi poleks olnud. Minust oleks saanud Antonio Pappano järglane, kes on nüüd Londoni kuningliku ooperi muusikaline juht. Lõpuks otsustasin siiski Malmö kasuks.

Valisid vabaduse?

See oli minu tollaegne valik, kuigi mulle tundub, et õige. Miks? Sest ooperielu on veidi teistmoodi, see on kujundlikult väljendades teatud mõttes nagu vabrikutöö. Ühest küljest on see fantastiline, teisalt väga statsionaarne töö – kaua ühe koha peal olemine, reaetenduste tegemine, eriti kipub see nii olema väikeses teatris. Sümfooniaorkestrit juhatada on huvitavam, sest mõne päeva jooksul on väga intensiivne prooviperiood, siis kontsert ja taas uus repertuaar.

Kui ütlesid, et teed La Scalas debüüdi, siis meenus, et oled siiski varem siin üles astunud. On mul õigus?

Osaliselt on. Olin mõni aasta tagasi (11. IX 2015 – R. L.) siin oma toonase orkestri, Orchestre de Paris'ga. Kuid kuna on tegu ooperimajaga, loetakse päris debüüdiks seda, kui juhatad La Scalas ooperit.

Muusikamaailmas arvatakse, et kõik, kellel on vähegi ambitsiooni, igatsevad La Scala või METi lavale. Kas sinul seda ambitsiooni ei olnud, või enam ei olnud? Mõneti ongi see suur juhus, kui kaks aastat tagasi, pärast suurepäraselt läinud kontserte Viini filharmoonikutega Salzburgi "Mozartwochel" tehti ettepanek tulla La Scalasse.

Jah, kuid ambitsioonist rääkides tuleb märkida kahte aspekti. On suur vahe, kas töötad teatris täiskohaga – pole vahet, kas peadirigendina või mõnel muul ametipostil –, või tuled külalisdirigendina. Viimane on tõeline nauding – sa ei pea tegelema teatri igapäeva-eluga, sul on oma projekt, teed selle ära ja oled pärast seda vaba. Peadirigendina töötades oled kogu aeg selle rutiini sees ja see sunnib palju teisi huvitavaid asju ära ütlemata.

Kuidas sa ahvatleva pakkumise jaoks oma ülitihedas töögraafikus "augu" leidsid, et ligi kaks kuud Milanos olla?

(*Muigab.*) Selle augu me tekitasime, ega seda ei olnudki. Mingid asjad tuli ära öelda.

Miks sa selle pakkumise ikkagi just nüüd vastu võtsid?

Sest see on La Scala! Kui siin juba midagi pakutakse, on väga raske ära öelda, eriti kui pakutakse nii head repertuaari: Mozarti "Don Giovanni", Raveli ballett "La valse", Bizet' sümfoonia, Rimski-Korsakovi "Šeherezade" ning Mahleri 7. sümfoonia. Ettepaneku La Scalas juhatada tegi mulle teatri direktor Alexander Pereira, kes oli varem Salzburgi festivali direktor.

Kui võtta paari lausega kokku lavastaja Robert Carsoni nägemus "Don Giovannist", siis mis on selle tuum?

Carson on praegu ooperilavastajate seas väga tuntud ja hinnatud nimi. Tema käekiri on isikupärane. Teda tuntakse eelkõige selle järgi, et ta püüab leida traditsioonilisest erinevaid lähenemisi. Kui tavapäraselt istub publik saalis ja tegevus toimub laval, siis Carsoni nägemuses on laval kaks tasandit, Don Giovanni liigub publiku seas ringi ning on ise vaataja rollis, jälgides laval toimuvat kõrvalt. Ooper kandub lavalt saali ja tekib kolmik efekt: teater-teatris-teatris. See on kahtlemata huvitav, kuid võib vahel mõjuda ka natuke segadust tekitavalt ...

... mis tähendab, et dirigendil peavad silmad olema igal pool?

Jah, ka selja taga ja küljel, sest osatäitjad liiguvad saalis ringi.

La Scala, nagu vist kõik maailma ooperimajad, on tänu siin töötavatele suurtele isiksustele üsna keeruline asutus?

Oi, väga! Kuid mingit erilist suhtumise vahet minusse kui dirigenti ma ei tunne. Kuid kahtlemata käib kõikide nii-öelda suurte majadega kaasas teatud "suurustamise maania". Oma orkestritega töötades ma tean pillimeeste reaktiooniga, musitseerimise maneeeri ja nemad teavad, mida ma neilt ootan, mis mulle meeldib või ei meeldi. Sellest on kontserdil väga palju kasu, sest nad saavad juba intuiitiivselt aru, mida ma tahan ja kuidas selleni jõuda. Aga siin käib iga päev vahetpidamata etenduste andmine, orkestrandid mängivad palju ja töö on väga intensiivne. Seetõttu ei kohta siin sellist spontaanset kaasatulemist, tunnet, et muusika sünnib "siin ja praegu". Siin ollakse harjunud minema välja kindla peale, hästi, aga natukene ka ettevaatlikult, et midagi ei juhtuks. Aga mulle meeldib, kui juhtub!

Milline on sinu La Scala argipäev ja rutiin?

Hommikul ooperimaja artistide uksest sisse tultes on selline tunne nagu siseneks tehasesse. Mul seostub see vaatepildiga kaugest ajast, mil ma noore poisina töötasin Kalevi kommivabriku puhkpilliorkestris.

Millegipärast on itaallastele see maestro-asi veidi tähtsam kui mõnes teises kultuuris, kõik "maestrotavad" mind siin vahetpidamata. Aga proovisaalis käib harilik intensiivne töö. Eile õhtul oli näiteks poole kaheteistkümmene etendus, hommikul olime jälle kõik proovis. Sellist värskust, nagu sümfooniaorkestri puhul, siin loota ei saa. Teine asi on ka see, et sümfoonilise repertuaari mängimine ei ole nende igapäevane tegevus. Aga see, et rutiinse töö kogemus on nii suur, annab ka heas

mõttes tunda, orkestrandid tunnevad paljud ohud intuiitiivselt ära ja teavad, kuidas sellest välja tulla. Miinuski on see, et nad valmistuvad selleks, et miski ei läheks viltu, on liiga ettevaatlikud ja alalhoidlikud. Aga Mozart peab olema hästi elav! Seda ma üritangi siin muuta, kuigi see ei ole lihtne, sest traditsioon on välja kujunenud nii pika aja jooksul ja eks selles peegeldu ka peadirigendi käekiri. Nõrkadel ja pehmetel siin kohta ei ole.

Kõik, kes siia jõuavad, on kahtlemata suured isiksused ja suured muusikud. Kui orkestri juures on dirigendil vabadus ja võimalus realiseerida oma muusikalist nägemust, siis ooperidirigenditöö on pigem üks ...

... pidev kompromisside otsimine! Kuid olles peadirigent, on sul hoopis teised kohustused ja õigused. Siin on suur vahe ja nii on see igal pool. Nii lauljad kui ka orkester näitavad paremat muusikalist vormi peadirigendile, mitte külalisdirektorigile. See pole ainult mängutehniline küsimus, vaid ka nende tuleviku, töötatavuse küsimus. Ning peadirigendil on kohustus orkestri nõrku külgi arendada ja tugevada küljed välja tuua.

Kuidas on itaallastega asju ajada?

Mulle tunduvad inimesed siin väga sõbralikud ja nendega on kergem asju ajada kui prantslastega. Itaallased on avatumad ja veidi vähem pedantsed kui prantslased. Minul on nii teatris kui ka väljaspool seda tunne, et siin on lihtsam kui Pariisis. Aga ma kujutan ette, et kui tekib mingi probleem, siis on üks paras segadus. Ja eks Itaalia kohta olegi ju levinud müüt, et siin valitseb alati üks suur segadus, aga toit ja vein on head. (*Naerab*.)

Teades sinu suurt kultuurihuvi küsin, millisena on Milano end sulle avanud ja mida tahaksid kindlasti vaatama minna?

Tahaksin näha palju rohkem seda, mis ei ole muusikaga seotud. On paar muuseumi, mida tahaksin külastada ja mis on südalinnast väljaspool. Et sellele

keskenduda, on vaja peas natuke vaba ruumi. Sellise intensiivse töö juures peab pea kogu aeg väga selge olema, pead olema äärmiselt kontsentreeritud. Aga näiteks eilne päev nägi välja selline: hommikupoolikul Mahleri seitsmenda proov, päeval oli ballett ja õhtul ka ballett ... Ma ei riskinud õhtul välja sööma minna, sest oli vaja end tänaseks korralikult välja magada, ja nii ma läksingi pärast etendust koju, sõin ühe banaani ja heitsin magama.

Dirigendi amet on mõneti vastuoluline – töötad inimestega, oled neist pidevalt ümbritsetud, samas oled üksildane ja vajad keskendumiseks privaatsust. Kuidas sa neid tahke tasakaalus hoiad?

Kui mul on hästi tihe töögraafik, siis kui ma olen isegi väga hea sõbraga koos, ei saa ta aru sellest, et mul on nüüd vaja ära minna ja tegelda oma asjadega. Minu jaoks ei ole näiteks midagi imelikku, kui ma pärast kontserti või etendust ja sellele järgnenud õhtusööki öösel veel kella kaheni töötan. "Oma" inimesed saavad minust ja mu töö eripärast muidugi aru. Seda tööd ei saa teha, kui sa ei ole absoluutselt pühendunud.

Aga inimesed, kes tulevad pärast kontserti tere ütleva, on nii toredad! Eestlased on tihti liialt tagasihoidlikud ja ütlevad, et "oh, ma ei tahtnud tulla segama". Aga pärast kontserti tuleb just tulla "segama"!

La Scala hooaeg avatakse traditsiooni kohaselt väga hilja, 7. detsembril, Milano kaitsepühaku püha Ambrosiuse päeval. Mis enne seda toimub?

Töö käib 365 päeva aastas, maja töötab kogu aeg. Kui ei anta oma etendusi või kontserte, on külalissetendused. Ooperi- ja balletirepertuaari kõrval on ka kontserdi- ja külalisesinemiste hooaeg.

Mis on sind elus edasi viinud, ambitsioon või pigem sellest lahti laskmine?

Mina arvan, et ambitsioon käib asja juurde ja ilma selleta ei ole ükski inimene maailmas kusagile välja jõudnud. Ambitsioon on mootor. Aga kui oled

muusik, siis on päris motivatsiooniks muusika tegemine ja soov teha seda nii hästi kui vähegi suudad. Mingil hetkel hakkab tekkima sümbioos, vastukaja, mis võimaldab edasi liikuda. Ohtlik on see, kui kaotad enesekriitika. Ma olen seda näinud nii suurte dirigentide juures kui ka muusikute puhul, kes on sattunud väga paljutöotavale tasemele, kuid pole suutnud end realiseerida. See on nagu oma ande sabotaaž. Minu hea sõber, Norra tšellist Truls Mørk ütles kord tabavalt, et kui sulle juba on antud anne, siis tuleb selle eest hoolitseda nagu lapse eest ja arendada seda nii kaugele kui võimalik.

Ma loodan ja ootan, et siia lavale jõuavad peagi ka meie lauljad. Ja neid inimesi on vaja toetada. Mulle on tähtis, et mõni noor muusik, kes seda lugu loeb, ütleks endale: mina tahan olla järgmine, kes selle ära teeb! Eestis on nii palju andekaid muusikuid! Pärnu festivali mõte on ju ka selles, et leida üles need, kellel on suurem potentsiaal, neid aidata ja julgustada.

Sul on olnud võimalus juhatada maailma parimaid orkestreid maailma kuulsamatel lavadel ja plaadistada oma lemmikteoseid. Kas on veel midagi, millest sa tõesti siiralt unistad?

On palju asju, millest ma unistan! (*Naerab südamest*.) Minu jaoks on praegu tähtsaim luua mingisugune oma asi, mida saan arendada ja teha see muusikalises mõttes nii heaks kui võimalik. Seda on võimalik teha ainult siis, kui oled need muusikud ise kokku kutsunud, neist orkestri loonud. (Järvi peab silmas Eesti Festivaliorkestrit, millega ta läheb hooajal 2017/18 Euroopa turneele – *R. L.*) Sa võid minna väga hea orkestri ette, kõik läheb hästi, saad hea vastukaja, aga selleks, et muusikas erilised nüansid välja tuua, pead sa valima erakordsete võimetega suured isiksused. Ja siis saab teha midagi sellist, mida iga päev ei saa. See on minu jaoks praegu väga huvitav – luua midagi väga pikaks ajaks ja minna muusikasse sügavuti.